

INHOUD

Wat kun je verwachten van deze aantekeningen bij het webinar over Ruth?

1. Je vindt hier allereerst een samenvatting van webinar 1 in de serie *Met Ruth op weg naar Pinksteren*, over de opbouw en het thema van het boek.
2. Daarnaast krijg je een aantal praktische suggesties en tips om met Ruth aan de slag te gaan, in verkondiging, Bijbelstudie, en op andere manieren.
3. Tot slot vind je een literatuurlijst bij het webinar.

Bij het boek Ruth stellen we ook een document met vertaalaantekeningen beschikbaar.

1. SAMENVATTING WEBINAR 1

Hieronder staan de hoofdlijnen van het eerste webinar. Voor alle achtergronden verwijzen we je naar het webinar zelf, dat online is terug te zien.

Opbouw

Het verhaal van Ruth heeft vier hoofdscènes, die samenvallen met de vier hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1** Van Moab terug naar Betlehem
- Hoofdstuk 2** Ruth op het land van Boaz
- Hoofdstuk 3** Ruth en Boaz op de dorsvloer
- Hoofdstuk 4** In de poort van Betlehem

Kenmerkend voor de opbouw van het verhaal is de **spiegeling** tussen de hoofdstukken. De twee uiterste hoofdstukken, 1 en 4, vormen elkaars spiegelbeeld. En hetzelfde geldt voor de twee middelste hoofdstukken, 2 en 3. In de tabel hieronder staan de meest opvallende elementen van die spiegeling genoemd.

Hfdst. 1: Van Moab terug naar Betlehem	Hfdst. 4: In de poort van Betlehem
Proloog: voorgeschiedenis Hoofdscene: • Tussen Moab en Betlehem • Ruth tussen de vrouwen (Orpa, Naomi) • Eerste schoondochter (Orpa) zegt eerst 'ja', maar haakt daarna af; Ruth blijft trouw Climax: • Ruths getuigenis: keuze voor Naomi, haar volk en haar God Gods optreden: God geeft brood (leidt tot begin van de handeling, 1:6) Afloop: • Vrouwen van Betlehem over Naomi (Ruth niet genoemd) • Naomi's bitterheid -	- Hoofdscene: • In de poort van Betlehem • Boaz tussen de mannen • Eerste losser zegt eerst 'ja', maar haakt daarna af; Boaz blijft trouw Climax: • Boaz' getuigenis: keuze voor Ruth (en Naomi) Gods optreden: God geeft zwangerschap (zegt de afloop van de handeling, 4:13) Afloop: • Vrouwen van Betlehem over Naomi, dankzij Ruth! • Naomi's nieuwe levensvreugde Epiloog: geslachtslijn
Hfdst. 2: Ontmoeting Ruth en Boaz op Boaz' land	Hfdst. 3: Ontmoeting Ruth en Boaz op Boaz' dorsvloer
Hoofdscene: • Overdag, in het openbaar • van ochtend (2:7) tot avond (2:17) • Ruth neemt initiatief (2:2a) • Naomi stemt in (2:2b) Climax: • Boaz spreekt Ruth aan (2:8vv) • Boaz prijst Ruth omdat ze is komen schuilen onder de vleugels van God (2:12) Motieven: • Boaz is een moedige man (2:1, <i>chajiel</i>) • Boaz wordt door Naomi trouw genoemd (2:20, <i>chèsèd</i>) Afloop: • Ruth komt thuis met overvloed • Nagesprek van Naomi en Ruth over Boaz	Hoofdscene: • 's Nachts, in het geheim • Van avond (3:2) tot ochtend (3:14) • Naomi neemt initiatief (3:1-4) • Ruth stemt in (3:5) Climax: • Ruth spreekt Boaz aan (3:9) • Ruth vraagt: Laat mij bij uw schuilen, treed voor ons als losser op (3:9) Motieven: • Ruth is een moedige vrouw (3:11, <i>chajiel</i>) • Ruth wordt door Boaz trouw genoemd (3:10, <i>chèsèd</i>) Afloop: • Ruth komt thuis met overvloed • Nagesprek van Naomi en Ruth over Boaz

Thematiek

De **namen** in het boek Ruth hebben een symbolische lading:

Elimelech	mijn God is koning (het boek eindigt met de geslachtslijn naar David)
Machlon	de zieke (Hebr. <i>chala</i> = ziek zijn)
Kiljon	de zwakke (Hebr. <i>kala</i> = aan zijn eind zijn)
Naomi	de gelukkige (1:20). In de NBV uit 2004 werd gesproken van Noömi. Dat was een uitvloeisel van een poging om de Bijbelse namen op een wat consequentere manier weer te geven in het Nederlands. Maar het lukte niet om deze aanpassing te laten inburgeren. Naomi is de standaard gebleven. Daar sluit de NBV21 nu weer bij aan.
Mara	de bittere (Ruth 1:20)
Betlehem	huis van brood: eerst heerst er hongersnood, later geeft God weer 'brood' (1:6)
Orpa	zij die zich omdraait (Hebr. 'orèf = nek, rug)
Ruth	veelal: vriendin (Hebr. <i>re'oet</i> , gezellin of naaste), maar etymologisch onmogelijk; beter: lafenis, verkwikking (?) (Hebr. <i>rwh</i> = verzadigen/verzadigd zijn)
Boaz	in hem is kracht (verwijzend naar God: In Hem is kracht); en zie contrast met betekenis Machlon en Kiljon
Mr zo-en-zo	de eerste lossen krijgt geen naam (want hij weigerde de naam van de overledene te doen voortleven)
Obed	dienaar (= dienaar van God)

Bijzonder is **hoe Ruth** door het boek heen **wordt getypeerd**:

Hfdst. 1: Ruth is 'de vrouw van', maar onduidelijk is met wie van de zonen ze getrouwd is. Ruth zegt tegen Naomi: 'Ik hoor bij jou.' Maar Naomi heeft haar geen toekomst te bieden. Ruth blijft ongenoemd (genegeerd?) in poort van Betlehem. *In hfdst. 1 kiest Ruth voor Naomi en haar God, maar haar status en toekomst zijn onzeker.*

Hfdst. 2: Ruth presenteert zich tegenover Boaz als iemand die er niet bij hoort: 'U behandelt mij goed, terwijl ik toch maar een vreemdeling ben (*nochrija*).' 'U bent goed voor mij, heer. U biedt me troost en spreekt uw dienaar moed in, terwijl ik niet de gelijke ben van een van uw dienaren' (letterlijk vertaald). *In hfdst. 2 ziet Boaz haar staan, maar Ruth stelt zich tegenover hem op als een buitenstaander*

Hfdst. 3: Ruth is nu zelfbewuster tegenover Boaz, als iemand die erbij hoort: 'Ik ben het, Ruth, uw dienaar (*ama*). Laat mij bij u schuilen, want u kunt voor ons als lossen optreden.' (De sleutel voor dit verschil ligt in 2:20, het nagesprek waarin Naomi Ruth vertelt dat Boaz als lossen kan optreden.) *In hfdst. 3 doet Ruth een beroep op Boaz vanuit haar positie als lid van de familie.*

Hfdst. 4: Ruth publiekelijk erkent: 'Ruth de Moabitische, de vrouw van Machlon' (4:10) wordt de vrouw van Boaz. De vrouwen zwijgen niet langer over Ruth: '(...) je schoondochter, die je liefheeft en die meer waard is dan zeven zonen'. Uiteindelijk is het Ruth die Naomi toekomst biedt. *In hfskt. 4 krijgt Ruth publieke erkenning en waardering en wordt zij degene die voor toekomst zorgt.*

Ieder hoofdstuk heeft een **kernwoord**:

Hfdst. 1: *sjoev*, 'terugkeren'. Dit woord is speciaal verbonden met Naomi. Het komt 12 keer voor in Ruth 1 en daarna nog enkele keren als er naar de gebeurtenis in hfdst. 1 wordt terugverwezen.

Hfdst. 2: *laqat*, 'aren lezen / verzamelen'. Dit woord is speciaal verbonden met Ruth. Het komt 12 keer voor in dit hoofdstuk, maar elders in Ruth nergens.

Hfdst. 3: *sjachav*, 'zich neerleggen'. Dit woord is verbonden met Boaz en met Ruth. Het komt 8 keer voor in dit hoofdstuk, maar elders in Ruth nergens.

Hfdst. 4: *ga'al*, 'lossen'. Dit woord is speciaal verbonden met Boaz. Het komt 14 keer voor in dit hoofdstuk; het heeft al een aanloop in hfdst. 2 en 3, als het vooruitwijst naar wat Boaz *kan* doen. In totaal 22 keer in het boek, het aantal van alle letters van het Hebreeuwse alfabet.

Daarnaast is 'gaan' (*halach*) een werkwoord dat typisch bij Ruth hoort in het verhaal (1:16, 18; 2:2-3, 8-9, 11; 3:10). Het hele verhaal draagt uit dat Ruth de juiste weg gaat. En 'geven' (*natan*) is een werkwoord dat typisch bij God hoort in dit verhaal (1:6, 9; 4:11, 12, 13). Ook kun je allerlei bijzonderheden opmerken in het woordgebruik: de naam Ruth komt 12 keer voor in het boek, de naam Betlehem 7 keer, het woord 'schoondochter' 7 keer, de geslachtslijn op het eind is zo opgezet dat Boaz op plek 7 staat, et cetera. Uit alles blijkt dat dit een heel zorgvuldig gecomponeerd verhaal is.

Het boek heeft drie opvallende **motiefwoorden**: trouw, moedig en schuilen.

(a) *Chèsèd*, 'goedheid, trouw': liefdevolle daden zonder verwachting van beloning

1:8 Naomi tegen Orpa en Ruth: 'Moge JHWH jullie *chèsèd* (goed) doen, zoals jullie gedaan hebben jegens de doden en jegens mij.'

Dit is de eerste spreektekst in het verhaal – hier valt meteen hét kernwoord.

2:20 Naomi over Boaz: 'Moge de HEER Boaz zegenen, want hij heeft *chèsèd* (trouw) bewezen aan de levenden en aan de doden.'

Grammaticaal kan deze zin in het Hebreeuws zowel op God als op Boaz slaan (zie de voetnoot in de NBV21). Maar volgens een recente studie (Yoo-Ki Kim, zie literatuurlijst) is de keuze voor Boaz, zoals de NBV21 kiest, het waarschijnlijkst. De *chèsèd* van Boaz in hfdst. 2 wordt weerspiegeld in de *chèsèd* van Ruth in hfdst. 3.

3:10 Boaz tegen Ruth: 'Moge de HEER je zegenen, mijn dochter. Dit getuigt van nog meer *chèsèd* (trouw) dan wat je voorheen al hebt gedaan.'

(b) *chajiel*, 'moedig'

2:1 'Nu was Naomi van de kant van haar echtgenoot Elimelech verwant aan een '*iesj gibboor chajiel*, die Boaz heette.'

3:11 Boaz tegen Ruth: '(...) iedereen in de stad weet dat jij een '*esjet chajiel* bent.'

Boaz wordt getypeerd als een '*iesj gibboor chajiel* en Ruth als een '*esjet chajiel*. Beiden dus *chajiel*, daarin stemmen ze overeen. Maar bij Boaz staat er nog een extra woord bij, en dat markeert het verschil. De NBV21 heeft hier: Boaz is 'een moedig en invloedrijk man', Ruth is 'een moedige vrouw' (zie verder de vertaalaantekeningen).

(c) *Schuilen onder de vleugels*

2:12 Boaz tegen Ruth:

'Moge de HEER je daarvoor rijkelijk belonen – de HEER, de God van Israël, onder wiens vleugels je bent komen schuilen.'

3:9 Ruth tegen Boaz:

'Spreid uw vleugel uit over uw dienstmaagd, want gij zijt de lossen.' (NBG51)

'Laat mij bij u schuilen, want u kunt voor ons als lossen optreden.' (NBV21)

De parallel is belangrijk. Maar in de NBG51 is Ruth 3:9 voor hedendaagse lezers onbegrijpelijk. Met het motiefwoord 'schuilen' zorgt de NBV21 ervoor dat én de tekst begrijpelijk is én de parallel zichtbaar blijft (zie verder de vertaalaantekeningen). Schuilen bij God impliceert: schuilen bij mensen die zich door God laten sturen.

Het verhaal van Ruth laat zien hoe door het betonen van trouw het leven tot bloei komt onder Gods zegen. Trouw betonen gaat verder dan wat je volgens de regels en sociale codes verplicht bent. Het vraagt om moed. Door *chèsèd* in praktijk te brengen, bouw je mee aan de schuilplaats die God wil bieden voor ieder die dat nodig heeft. Het opvallende aan het verhaal is, dat Ruth, een vrouw uit Moab, als lichtend voorbeeld deze weg van *chèsèd* bewandelt.

2. AAN DE SLAG MET RUTH

Suggesties voor de verkondiging

Het eerste webinar over Ruth bevat veel aanknopingspunten voor de verkondiging. Denk aan de boodschap, de thematiek, de behandelde kernwoorden, de symbolische namen en Ruth als lichtend voorbeeld van *chèsèd*.

Ook de gespiegelde opbouw van het boek raakt direct aan de thematiek. Je kunt die in één woord treffen als 'omkering'. Zoals Naomi letterlijk omkeert, terugkeert (*sjoev*) in hoofdstuk 1, zo wordt uiteindelijk alles omgekeerd, ten goede gekeerd. Maar op een onverwachtse manier. De bittere Naomi vindt haar levensvreugde terug – en uiteindelijk blijkt Ruth degene die haar toekomst biedt.

Dit hangt direct samen met Ruth anonimiteit in de poort van Betlehem in hfdst. 1 tot aan de publieke erkenning en waardering die haar ten deel valt in hfdst. 4. Zij is de vreemdeling, de buitenstaander (hfdst. 2) die als deel van de familie omarmd wordt en de weg vooruitwijst (hfdst. 3).

Daarbij is het losserschap de sleutel (2:20; 3:7); de goede regels van God voor zijn volk; het is Ruth die die regels bewandelt (*halach*, gaan) en de weg van *chèsèd* wijst: méér doen en verder gaan dan het strikt verplichte. Boaz, als een ideale tegenspeler, volgt haar voorbeeld en laat zich sturen. Zo komt het leven tot bloei, onder Gods zegen (1:6; 4:13).

Invalshoeken bij de vier hoofdstukken

Ruth 1: Terugkeer en trouw in tijden van rampspoed

Waar 'terugkeer' (uit ballingschap) doorgaans een positief motief is in de Bijbel, is Naomi's terugkeer bitter gekleurd. 'God laat mij "leeg" terugkeren', zo zegt ze. 'Hij heeft zich tegen mij gekeerd.' Ze komt terug in haar oude omgeving – berooid, zonder man en zonen. Zoiets kan gemakkelijk voelen als vernedering, gezichtsverlies. Heb je in zo'n situatie nog oog voor wat of wie je wél hebt?

Ruth is vastbesloten mee te gaan en trouw te blijven aan Naomi. Zij bindt zich aan Naomi zoals een man zich bindt aan zijn vrouw (Genesis 2:24, zelfde Hebreeuwse constructie). Ze zweert trouw aan Naomi, haar land en haar God. Het verhaal vertelt niet expliciet waarom zij die keuze maakt. Boaz interpreteert het als een daad van *chèsèd*, trouw. Dat past helemaal bij de lijn van het verhaal. Ruths

trouw laat zich niet beïnvloeden door rationele bezwaren of een somber toekomstbeeld. Het is een diepe drijfveer om te doen wat goed is voor de ander, van wie je houdt. Uiteindelijk zijn het de vrouwen van Betlehem die dat, in de taal van die cultuur, prachtig verwoorden: 'Je schoondochter, die je liefheeft en die meer waard is dan zeven zonen.'

Ruth 2: **Brood voor de armen, en hoe welkom is de vreemdeling?**

De regel dat je vergeten koren moet laten liggen en de randen op je akker moet laten staan, wil een bestaansminimum garanderen voor de allerarmsten: zij mogen de resten van de akkers rapen. Ook onze samenleving kent een vangnet en garanties voor de minima. Maar hoe gaan we daarmee om? Halfhartig en met achterdocht – uit angst voor misbruik? Of ruimhartig zoals Boaz, die Ruth niet alleen toestemming geeft om op zijn land de restjes te verzamelen, maar haar ook te eten en te drinken geeft? En hoe kijken wij naar vreemdelingen die ons land betreden? Wanneer is iemand welkom? Wat maakt dat Boaz Ruth niet als vreemde benadert ('mijn dochter') – is dat puur zijn goedheid, of is er iets in Ruth dat dit oproept?

Ruth 3: **Een nacht vol geheimen**

De ontmoeting overdag op het land, beschreven in hfdst. 2, laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Dat is anders in hfdst. 3. De ontmoeting is geheim, en in de nacht. En helemaal passend is dat we ook niet duidelijk te horen krijgen wat er precies gebeurt tussen die twee. Er wordt door de uitleggers flink over gespeculeerd. Veel westerse uitleggers zijn geneigd om seksuele toespelingen te zien in de tekst en de rest daarbij in te vullen. Maar lees je de tekst met een andere bril op, dan gaat het om iets heel anders dan verleiding en een spannende nacht, maar om het vinden van een toekomst samen (meer hierover lees je in het artikel van Janet Dyk, genoemd in de literatuurlijst).

Misschien is de grap van dit verhaal wel juist dat er iets heel anders gebeurt dan je verwacht. Terwijl het begint als een klassieke verleidingsscène krijgt het verhaal een compleet andere wending (weer die omkering!) zodra het woord 'losser' valt. Ruth komt Boaz niet verleiden om haar nog meer gunsten te verlenen dan hij al gedaan heeft. Maar ze doet namens de familie (Naomi en de overleden mannen) een beroep op hem om zich – via haar – over hen (en haarzelf) te ontfermen.

Ruth 4: **Ruimhartigheid en nieuwe levensvreugde**

Zoals Naomi voorspelt, aan het eind van hfdst. 3, regelt Boaz de zaak voortvarend en compleet, zodra de nieuwe dag begonnen is. De eerste lossers is bereid het land te kopen, maar schrikt ervoor terug als hij te horen krijgt dat Ruth in zekere zin bij de koop is inbegrepen. Het kind dat ze zullen krijgen, komt op naam van haar overleden man en erft het land. 'Dat kan ik me niet veroorloven', meent de eerste lossers en hij treedt terug.

Dit maakt ook iets duidelijk: het offer dat lossers 1 niet bereid is te brengen, brengt Boaz wél. Hij besteedt er zelf geen woorden aan, maar indirect begrijpen we: deze daad van *chèsèd* kost hem wat. Trouw zijn heeft een prijs.

Het is alsof de mannen in de poort, getuigen van de afspraak, dat ook inzien. Boaz doet iets bijzonders. Ze beantwoorden zijn bijzondere daad met hun bijzondere gelukwensen (4:11-12). Dit wordt niet zomaar een huwelijk, maar een huwelijk van grote allure.

Als alles ten goede keert, moet er nog één ding terugkeren: de *nêfèsj*, de levensvreugde van Naomi. Zij was teruggekeerd naar Betlehem, maar leeg: zonder man, zonder zoons, zonder 'ziel'. De zoon die God schenkt aan Ruth en Boaz zal, zo juichen de vrouwen van Betlehem 'je ziel/levensvreugde doen terugkeren' (4:15).

Tips voor liederen

<https://kerkliewiki.nl/Ruth>

https://kerkliewiki.nl/Liedboek_2013/Bijbelregister/Ruth

Tips om te luisteren

Stef Bos, Lied van Ruth "My land is jou land"

- Songtekst https://www.stefbos.nl/page/Liedteksten/detail/1827/Lied_van_Ruth
- Video's (gezongen door Stef Bos en gezongen door Tabitha)

<https://www.youtube.com/watch?v=gSplk3cmdNA>

<https://www.youtube.com/watch?v=0O6gmzmYOXY>

Bijbelstudie voor gemeenteleden

Het NBG heeft speciaal voor de NBV21 een Bijbelstudie laten maken over Ruth: *Laat mij niet los. Een bijbelstudie bij Ruth in de NBV21*. Een uitgebreide Bijbelstudie met gespreksvragen, gratis te downloaden op <https://nbv21.nl/kerken>, of direct naar: https://nbv21.s3.eu-central-1.amazonaws.com/2021/11/21097-Bijbelstudie-bij-Ruth_def.pdf.

Vreemdelingen in de Bijbel

Meer lezen over thema 'vreemdelingen in de Bijbel'? Zie het boekje *Ballingen, burenen en buitenlanders* op debijbel.nl: <https://debijbel.nl/wereld-van-de-bijbel/ontdek-en-ervaar/ballingen-buren-en-buitenlanders>.

Materiaal voor kinderen en de kinderdienst

Ruth en Naomi	In dit materiaal staat Ruth 1:6-11 en 1:14-22 centraal: Ruth kiest ervoor om met haar schoonmoeder Naomi mee te gaan en bij haar te blijven.
https://debijbel.nl/bijbelbasics/programmas/122
Ruth en Boaz	In dit materiaal staat Ruth 3:7-14 en 4:1-8 en 4:13-16 centraal: Ruth vraagt Boaz of hij met haar wil trouwen, zodat hij voor haar en Naomi kan zorgen. Boaz trouwt met Ruth, en neemt daarmee de zorg voor Ruth en Naomi op zich.
https://debijbel.nl/bijbelbasics/programmas/123

3. LITERATUUR (GEBRUIKT BIJ DE WEBINARS OVER RUTH)

Irmtraud Fischer, *Rut*, Herders Theologischer Kommentar zum Alten Testament, Freiburg/Basel/Wenen 2001.¹

Yoo-Ki Kim, 'The Agent of *hesed* in Naomi's Blessing (Ruth 2,20)' in: *Biblica* 95/4 (2014), 589-601.

Marjo Korpel, 'De oorsprong van het boek Ruth' in: *Met Andere Woorden* 41/1 (2022), 22-33 (zie <https://debijbel.nl/bericht/de-oorsprong-van-het-boek-ruth>).

Marjo Korpel en Heleen Zorgdrager, 'Ruth in de NBV21' in: *Met Andere Woorden* 40/2 (2021), 29-33 (zie <https://debijbel.nl/bericht/ruth-in-de-nbv21>).

Baruch A. Levine, 'On the Concept *Hesed* in the Hebrew Bible' in: *The Living Pulpit* 2013 (Fall), 6-8.

Jennifer M. Matheny, 'Ruth in Recent Research' in: *Currents in Biblical Research* 19/1 (2020), 8-35.

Jack M. Sasson, *Ruth. A New Translation with a Philological Commentary and a Formalist-Folklorist Interpretation*, Baltimore/Londen 1976.

Jeremy Schipper, *Ruth. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Yale Bible, New Haven/Londen 2016.

Anne-Mareike Wetter, "On Her Account": Reconfiguring Israel in Ruth, Esther, and Judith, *Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies*, Londen 2015.

Klaas R. Veenhof, 'Ruth en Boaz Over lossing en zwagerhuwelijk' in: *Met Andere Woorden* 41/1 (2022), 34-45 (zie <https://debijbel.nl/bericht/ruth-en-boaz>).

Klaas R. Veenhof, 'Vreemdelingen in de wereld van de Bijbel' in: *Uw volk is mijn volk: Ontmoet de vreemdeling in de Bijbel*, Haarlem 2016.

Gerda de Villiers, 'The Pentateuch and its Reception in the Book of Ruth: Constructing Israelite Identity' in: *Zeitschrift für Altorientalische und Biblische Rechtsgeschichte / Journal for Ancient Near Eastern and Biblical Law* 24 (2018), 307-320.

Louis B. Wolfenson, 'Implications of the Place of the Book of Ruth in Editions, Manuscripts, and Canon of the Old Testament' in: *Hebrew Union College Annual* 1 (1924), 151-178.

¹ Dit was een hoofdbron voor de eerste twee webinars. Een schitterend commentaar, compleet, overtuigend, verrassend, een aanrader.